

Fói'a basericésca.

Organu

pentru cultur'a religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

25 Decembre 1885.

Cuprinsulu:

Predica pre din'a nasterii Domnului. — In ce sta unirea noastra cu baseric'a Romei. — Pietur'a in Catedral'a metropolitana din Blasiu. — Inca odata contribuiriile la fondulu preutiloru deficienti, veduveloru si orfaniloru de preoti. — Voltaire si epigonii lui in Europ'a. — Varietati.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1885.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Predica pre dîu'a născerei Domnului.

(de Beniaminu Popu vprot. Uioarei de Muresiu).

»Si a fostu fiendu eli acolo s'au implutu dilele ei se nasca, si a nascutu pre fiulu scu celu antaiu nascutu si Pa infasiuratu pre densulu si Pa pusu in escele».

Luc'a I. v. 5. 6.

Noptea santa a trecutu in clocotu de coruri. De cu sera pana in diori nuncii veseli au cutrieratu castrulu Domnului, se vestesca bucuria la cas'a avutului si la bordeiulu sermanului, se caute sosirea unui mare ospe si se ne invite spre demna primire.

Bucuria vestescu si eu astadi voue! Doritul mieloru de ani s'a nascutu! Plansu de sugatoriu s'a inaltiatu dintr'o pestera delanga cetatea lui Davidu, Betlehenulu Judei, ca se strabata ceriulu si se misce anim'a parentelui instrainatu. Tota firea creata a saltatu! Grabitus'a se faca dîu'a de astadi, di solemna. Angerii voiosi dau navala din ceriurile deschise, ca se salute pre dispunatoriulu loru in nou'a s'a patria intonandu innulu de impacare: „*Marire intru celi de susu lui Domnedieu, pre pamentu pace si intre omeni buna invoire*“. Magii resaritului oferescu donuri regesi Domnului luminei neapuse. Pastorii incungiura cu pietate mielulu nevinovatu. Animalele si tota firea asista la acestu actu maretiu, ca eca de acumu se va lua blastemulu pana si de pre pietrile sterpe ale desiertului ardiertoriu. Cutremuratus'a si imparati'a de desuptu si s'a iuspaiumentatu, ca a sositu sfarmatoriulu inimiului neimpacatu alu genului omenescu. Urlat'a a pustfu iadulu, ca s'a ivitu in portile lui invingutoriulu, carele se-lu desierte de atati munciti.

De 1885 de ani se totu repetiesce acest'a serbatore, si ea totu nu se invecsesce, din contra ea ne intineresce anim'a si tote sentiementele nostre impendule de fragedine si iubire, de pietate, multiunire si fericire.

De nopte a fugitu astadi somnulu din familiile crestine. Inca nu s'a crepatu de diua si ulitiile erau impoporate, vietia furnica in tote partile, ca se guste acest'a di intraga si deplinu. Astadi se pare, ca cu altu farmecu resare sorele, ca de ordinariu, ca in aerulu ce-lu respiramu sioptesce unu ce tainicu. Altulu este pana si timbrulu campaneii, care anuncia credintiosiloru or'a rogatiunei, tota lovitur'a ce o face limb'a campaneii, petrunde cu unu floru sacru intraga nostra fientia, si nefericitu se tiene astadi acel'a, carele nu pote dice: me ducu la baserica.

Oh iubire ceresca, mare di ai lasatu tu, se resara asta-di preste pamentu, invatia-ne si cum se o scimu serbatori, si cum se cade a o petrece!

Ati auditu in mandrele colinde dein sera si nopte de multe ori numitu loculu, unde a statu leaganulu micului Isusu. Veniti impreuna se amblamu pucinu pre acele locuri noue atâtu de scumpe.

Pleca omulu dela Jerusalimu, cetatea santa, si tiene calea spre media-di, atunci in restempu de una ora ajunge pre verfulu unui munte, ce dà una privelisce despagubitoria de mic'a pauza, ce o face calatoriulu dandu rotire de ochiu preste plaiuri departate. De aci spre nordu se vede murulu tanguirci si alu plangerei de pre Sionu. Unde odata se inaltia falnicu glori'a lui Davidu si Solomonu intr'o mesura atâtu de impunetoria, de oprea pre trecutori cá se sté si se admire, acolo mai sta acum unu muru mucedu privindu obidatu preste Judeii din Maroco, Algiru, Tunis, Egiptu si din tote venturile, cari intre orele 9 si 11 ale fiacarei dile se strecorea cá nisce umbre timide pre ulitiile strimte si necurate, cá aci se-si bata piepturile, se-si sfartice vestimentele, se-si bata capulu de pietrile negre, se planga cu hohotu amaru si se ude cu lacrimi fierbinti aducerea aminte de tempulu, cându aveáu si eli statu, templu, patria, pre care o numiaú a lortf.

Se intorce omulu si privesce spre resaritu, vede unu luciú scanteiatoriu. sunt valorile marei morte, in fundulu caror'a a amutitu fremetulu piatialoru infloritoria Sodom'a si Gomor'a.

Regiunea vediuta pana acumu e pustia, pietrosa, acoperita cu arena rosia, ardietoria si nefruptifera, precându odata se resfacia intru abundantia.

Tacrea mormentului si-a intinsu aripele preste caile, unde odata se târiaú cedrii pretiosi ali Libanului, aurulu Amoreiloru si Basanului, aromatele Arabiei, purpur'a din Tiru, margaritarii din Ofiru; acumu jataganulu turcescu tiranesce si slesce acestea locuri. Cá o sabia trece prin sufletulu crestinu acestu aspectu tristu in urm'a atâtoru amentiri, ce suntu legate de acestea locuri dese odata tier'a promisiunei, era apoi locurile sante.

Pleca omulu acum privirea spre cost'a de media-di a acestui munte, atunci i-se renoescu poterile cá si ale caletoriului prein nasipulu ardiatoriu la vederea unei oase in desiertulu Libiei. I-se deschide adeca inaintea ochiloru o vale plina de verdetia bogata. Acolo crescun lemne de oleu, smochinu si chiparosu, frundiile loru negre de verdi ne mai aducu aminte de raiulu pamentescu si ne invita se pausamu sub frundiile loru dese si recoritorie. Intr'o diumetate de ora suntemu in acestu bercu atragatoriu, din care se inaltia unu orasielu. Acestu orasielu numitu Betlehem, adeca cas'a pomiloru, locu neinsemnatu dupa marine si frumsetia este eternisatu in cartile profetice cu acestea cuvinte de catra Michea: bucurate si tu Betlehem, cá desi esti mica intre miele lui Jud'a, din tine mi-va esi mie unu barbatu spre a fi domnu in Israelu.

Se mergemu inca o diumetate de ora dela Betlehem si éca damu de trei basereci crestine. Prin basereci intramu intr'o pescera, lunga de 37 urme, in fundulu careia ne ascépta o mesa tainica. pre mesa pauseza o stea de

argintu in frumsetiata cu iaspisu. Pre stea se afla inscriptiunea: Ací s'a nascutu Isusu din fetior'a Maria.

Ce semte ore crestinulu, care calca tierin'a acestui locu sacru si cetesce inscriptiunea acést'a atâtu de semnificativa?

Deca Musulmanii se ducu in Arabi'a la Mec'a se caute cu pietate momentulu profetului Maometu. Deca Indii adora fontanele Ganges-ului si se arunca voliosi in undele acestui fluviu, cá se fia ací astrucati cá in agru sacru. Deca Egiptianii si alte popora au avutu cetati, munti, siesuri sacre, la cari faciáu procesiuni cu multe ceremonii — atunci mai potese intrebá ce se sentia crestinulu, la leaganulu originei sale?

Unu foru sacru misica tote baierile animei sale, unu tremuru tainicu trece prin tote fibrele corpului seu! Umilitu pleca elu capulu, cá se aduca veneratiune cuvenita astoru locuri sante. Era in mintea lui se petrecu tote scenele din mandr'a istoria a mantuirei nostre. Ne aducemu aminte de facerea si caderea protoparintiloru nostrii, de pedéps'a si promisiunea rescumperarei facute loru. Ne aducemu aminte de profetiele barbatiloru inspirati cá Isaia, Michea, Daniel . . ., cari spuseru inainte, cându se va nasce Mantuitoriulu, unde, din cine si din ce vitia. Ne aducemu aminte de mandatele imperatului Augustu pentru conscriere, de plecarea fetiorei Marie in calatoria lunga, de implerea tempului, cá se se nasca cuventulu incarnatu, si numai acumu intielegemu tote firele economiei D-dieesci, cátu de frumosu suntu tiesute asupr'a acestei pescere, in care s'a inruditu éراسi genulu nostru omenescu cu cerulu. Acestu misteriu s'a indeplinita noptea, cá faptulu dilei se sarute unu sore nou. O fetiora timida din viti'a lui Davidu a placutu lui D-dieu prin frumseti'a vietiei ei caste si pie. A ales'o, cá se concépa fora de barbatu numai prin adumbrirea Spiritului santu, si a lasatu, cá se nasca éراسi in modu miraculosu fora a-se vatemá ori pierde fetior'a Precuratei. Tata se aiba prunculu numai nutritoriu pre Josifu.

Parinti miseri asia dara au avutu fericirea de acestu pruncu micu, cá se-lu porte in braciale loru intarite cu munc'a dfinica; la pastori miseri s'a vestitu mai antaiu acést'a nascere, in scutece serace a fostu infasiatu, cá se fia mire demnu de ace'a filia din lume, pre care pana aci toti au despretiuit'o. Sciti cine a fostu fili'a ace'a? seraci'a de buna volia, careia i-a fostu credintiosa pana la mortea crucei. Seau dora s'a auditu unde-va se fia adunatu Isusu avere? Nu s'a auditu niciodata! Elu a predicatu: fericiti suntu celi seraci cu spiritulu, éراس pre amicii sei i-a invitatu se se lapede de sene. Invetiati de aci toti celi lipsiti a nu ve blastemá sortea vostra!

Ve placu povestile frumose in serile lungi? Ati auditu de unu imperatu puternicu, caruia i-s'au nascutu doi gemeni, unu filiu si o filia cu perulu de auru, pre cari reutatea i a instrainatu din cas'a parentiasca si i a dusu in scofa necasului, unde i a trecutu multu tempu pana-ce printr'o minune s'a descoperitu starea lucrului si acesti copii au fostu apoi cu mare bucuria re-

asiediati in dreptulu si iubirea parentiasca. Adamu si Ev'a au fostu la inceputu fii de imperatu pana-ce i-au instrainatu reutatea pecatului si a diabolului din raiulu pamentescu si din societatea lui Domnedieu. Multu tempu a trebuitu se suferi genulu omenescut iran'ia diabolului; din care nu i-au potutu smulge profetii. Astadi s'a nascutu acelu erou, care se aduca éراسي pre fiii pierduti la Tatalu cerescu, se-i impace si reasiedie in drepturile si iubirea parentiesca.

Deca acumu omenimea, cá filiulu pierdutu, a fostu redatu Tatalui seu cerescu, a trebuitu cá si famili'a societatei omenesci se-si capete pre fii in alte regaturi. Pana aci érá legea de domnu si supusu, a trebuitu dara cá si legea acést'a se se mai nobiliteze, se se schimbe in spiritulu iubirei. Impreuna serbatorimu diu'a de asta-di, si cá o serbatore a familiei crestine cu deosebire a copiiloru. Acui suntu darurile, ce le-au adusu angerii in noptea Cratiunului si le-au ascunsu sub perinutia si in leaganu? Micii copili se bucura asta-di de miculu lor frate din pescera. Au nu copii rositi de frigu si plini de voia colinda astádi casile crestine spunendu, cá s'a nascutu unu copilasiu cá unu sore?

Noulu nascutu a adusu dar' cu sene o alta limba, care pana aci nu s'a potutu invetiá pre pamentu, cá ea a fostu in ceriu. O limb'a acést'a mai dulce cá mierea, plina de poesie santa, misficatoria cá gangairea unui pruncu, cutremuratoria cá suspinulu ultimulu alu moribundiloru. Seau dora mai este in lume limba, care se fia produšu inspiratiune sublina pana la estasu cu acelu efectu cum s'a ajunsu prin predicarea cuventului eternu? Graésca Cruciatele; Ordurile, . . !

Miculu Isusu a venitu in lume cu stindardulu resboiului desfasiuratu. Indata a provocatu la lupta reutatea pecatului, si cea de antaiu falanga santa au fostu cei 2000 prunci de doi ani si mai mici, cari toti au seceratu palm'a martiriului. Despre cari se dice: Viersu in Ram'a s'a auditu, plangere si tenguire si tipetu multu, Rachilu plangandu-si fii sei si nu vrea se se mangae, cá nu éráu. Osutiele copiiloru nevinovati suntu asiediate intr'o grota mica in apropiare de loculu nascerei Mantuitorului si despartite cu unu micu grilagiu.

Diu'a nascerei barbatiloru destinsi o serbéza natiunile dupa unu programu anumitu cu mare pompa. Dar' nascerea cea mai mare, ce s'a intemplatu pre pamentu, de cându a esitu elu din manile creatorie alui D-dieu, se nu fia salutata cu jubilaria omenimei intregi? Este vre-o natiune, este vre-o etate pre rotundulu pamentului, pre care se nu le atinga marcele misteriu? Noulu nascutu este celu ce santiesce pre totu omulu, care vine in lume, celu ce a santitu anulu si tote dilele lui, celu ce a santitu pana si pamentulu spurcatu de diabolulu. Elu este amiculu prunciloru, virtutea barbatiloru, spriginulu nepotentiosiloru, alinatoriulu doreriloru, intaritoriulu in or'a mortii, domnitoriulu nostru, imperatulu ostiloru ceresci. Dara ce se ve spunu eu cine este miculu pruncu din pescera de langa Betlehem? ascultati numai cantarile si laudele basericesci de astadi, ascultati S. evangeliu! Cultulu si

ceremoniile religioase de astadi tote se referescu la unu mare misteriu, carele pre noi ne ridica din asta tierina la ceriu, si care din ale nostre neajunse, lipse si lupte pre pamentu face merite si ne aduce cunune nevesteditorie.

Dupa tempu de postu si de lucru faci'a nostra se inscineza asta-di si spiritulu nostru se inaltia. Vestimentele de munca le amu schimbatu cu vestimente de serbatoare si amu venitu la cas'a Domnului, cá se aducemu tributulu nostru de admiratiune si multiamita, si se ne inchinamu pruncului Isusu.

Cându mergemu la pretiunii animei nostre, cá se le gratulam si se ne descoperimu sentiementele, ce portamu facia de eli, ve aduceti aminte, cum se topesce anim'a nostra inaintea loru prin cuvente misicatorie? si cum de multe ori ni se umediescu ochii de petrunderea momentului solemnu, in care recapitulamu benefacerile cuiva facia de noi? Ore asta-di anim'a crestinului se fia de piatra? se nu se misice din adencu de atal'a iubire si indurare, cátu a facutu ceriulu cu noi? Facia de celu ce ne-a creatu, in man'a caruia sunt dilele nostre, si carele versa di de di, ora de ora, minutu de minutu, avutele sale daruri preste noi, ore se nu se cutremure tota fienti'a nostra vediendu-lu infasiatu in esle pentru a nostra mantuire?

Jubilare astadi pentru totu crestinulu! Bucuri'a se redunde preste sufletele nostre si se coplesiesca tote sentiementele nostre. Asta-di se uitamu nedreptatile, urile se se impace. Spiritulu pazei si alu bunei invoiri, resaritu din iubire, se ne tiena pre toti cuprinsi. Asta-di se aiba din destulu si celu lipsitu. Mes'a nostra se se asterna si pentru cersitoriu. Pretinesce se fia si acestu frate alu nostru primitu in cas'a crestinului, se fia incalditu si ospetatu, cá astadi crestinatatea se nu aiba lipsiti si vaierati.

Cu nemicu nu te-am meritatu, dulce Isuse, si tu totusi, indata dela caderea nostra, te-ai oferitu rescumparatoriu noue. Jubirea ta nestramutata, precum esti tu din vezi nestramutatu, o ai pastratu miele de ani. Acum ai venitu se-ti deslegi promisiunea. Te-ai asemenatu noue, tipulu de sierbu, cá se te poti apropiá mai bine de noi si se ne castigi increderea. Blandu si umilitu, infasiatu in sdrentie cá fiulu unei fetiore sermane ne ai visitatu pre noi nedemni, admiramu a ta iubire fara margini, pretiuimu benefacerile tale, ne inchinamu umilintiei neajunse si petrungi de recunoscintia, promitemu a-ne acomodá vieti'a nostra dupa a ta, a iubi, si noi binele altor'a, a iubi serac'ia si pre cei seraci. Aminu.

In ce sta unirea nostra cu baseric'a Romei.

Suntu preste cativa ani doi seculi, decându s'a indeplinitu unirea nostra cu baseric'a Romei, actulu acel'a de insemnate atátu de mare in istori'a nostra basericésca, nationala si culturala. In decursulu acestoru mai doi seculi, totu Romanulu unitu de ceva cultura a sciutu si a marturisitu fora leacu de hesitatiune, cumcá unirea nostra cu sant'a baserica a Romei a statu si stá in ace'a, cá noi tienemu de adeverata tota credinti'a, ce o profeséza sant'a baserica a Romei. Cui i a venitu ver odata in minte a sustiené, cumcá noi

unindune cu sant'a baserica a Romei nu amu tiené aceasi credintia, ce o tiene ea? Cine ar' sustiené asia ceva, acel'a ar aretá, cá nu este in claru cu conceptulu unirei unei baserici cu alt'a, si inca mai pucinu in claru cu conceptulu unirei noastre cu sant'a baserica a Romei. Deca inse in secululu trecutu nu a cutezatu nimene a sustiené asia ceva, atunci trebue se-lu cuprinda pre omu mirarea, vediendu, cá se sustiene in tempulu presente cu tota serio-sitatea, si inca se sustiene de barbati, dela cari pre dreptulu s'ar asteptá mai multa cunoscintia de istori'a basericeii noastre, mai cu sema, cându se ocupa cu ea in scrieri publice. Anume amicii nostri dela „Tribuna“ suntu aceia, cari in numerulu 280 de Domineca in 20 Decembre sustienu, cumcá unirea nostra „s'a marginitu la desfacerea de Patriarchulu din Constantinopolu si supunerea catra Pap'a dela Rom'a; nimicu mai multu. Dogmele si ritulu, intréga disciplin'a basericéscá, fondulu si form'a aveáu se remana cele de mai inainte“.

Este pentru prim'a data, cá in una foia romanéscá si inca scriosa si de valoare, ce'a ce trebue se recunoscemu, cetesce omulu un'a asertiune cá acést'a. Ma cá asertiunei se-i dé inca si mai mare pondu, amicii dela „Tribun'a“ invoca in ajutoriu si una autoritate ore care, anume pre Domnulu Nicolau Demsusianu, barbatu cu adeverate merite pre terenulu istoriei, inse pentru ace'a fora de nice una auctoritate pre terenulu teologicu. „Tribuna“ deca in adeveru a voitu a se provocá la ver una autoritate spre a dá mai mare pondu asertiunei sale, atunci ar fi trebuitu se invoce alte autoritati mai competente cá D. Demsusianu in costiunea acést'a. Si autoritatea cea mai insemnata ar fi fostu la totu casulu conscienti'a publica a Romaniloru uniti despre sant'a unire in unu tempu de mai doi seculi. Vocea conscientiei acesteia manifestata in tote actele Romaniloru uniti in sirulu acést'a lungu de ani, ar fi fostu pentru „Tribun'a“, ba credemu pentru ori si cine, una autoritate multu mai ponderosa decâtu ceva documentu interpretatu cine scie cum, de cine scie cine. Cáce cine voiesce se scie, ce este sant'a unire, acel'a va cercá se o afle acést'a din istori'a basericeii unite, éra nice decumu din ceva documentu, pre care unii lu potu interpretá in una forma, altii in alt'a. Ma unu omu iubitoriu de adeveru, din conscienti'a publica a Romaniloru unti despre sant'a unire va cercá se afle sensulu adeveratu si alu documentulu aflatu de D. Demsusianu. Nice decum inse nu va cercá se schimbe conscienti'a Romaniloru dupa ver unu documentu, fia acel'a ori si de ce valoare, interpretatu ori si de cine.

Amu fi gata a prestá „Tribunei“ ori ce satisfactiune, deca ni ar' poté aretá unu singuru casu in tempulu acést'a de mai doue sute de ani, candu unu Romanu unitu, voindu a remané si mai departe atare, a profesatu totusi credint'a seau „dogmele“ din ainte de unire. Binevoiesca „Tribun'a“, deca voiesce se se convinga, si iee in mana tote catechismele, câte s'au tiparitu dela unire in coce, si cerce ore totu acele „dogme“ suntu in ele, cari au fostu in ainte de unire. Seau deca voiesce merge si mai departe, si iee in mana tote scrierile de caracteru basericescu, cate au aparutu in baseric'a nostra dela inceputu si pana astadi, si credemu, cá nice baremu in un'a singura nu aru fi in stare se ni arete aceasi credintia, ce a fostu in ainte de unire. Credemu, cá deca este vorb'a de a scí, cumcá in ce stá sant'a unire, tote lucrurile aceste au totu atât'a valoare câtu si documentulu aflatu de Domnulu N. Demsusianu. Ma si D. Demsusianu si „Tribun'a“ lucrurile aceste ar' trebui se le iee in ajutoriu, candu voiescu se interpreteze documentulu respectivu. Cáce mai pre urma este un'a aksioma si juridica si hermeneutica,

cumcă interpretarea cea mai buna este cea autentica, va se dica, care o face insusi autoriulu. Acum, cumcă care este sensulu genuinu alu documentulu de sub cestiune, de securu mai bine scie baseric'a unita si de cătu „Tribun'a“, si, de cătu D. N. Demsusianu. Scie mai bine, pentrucă documentulu este alu ei, si nu alu „Tribunei“ seau a Domnului N. Demsusianu. Baseric'a unita inse prin faptele si viet'ia sa de mai doi seculi, a aretatu, că unirea ei cu baseric'a Romei sta in professarea aceleiasi credintie si a acelorasi dogme. Si contrariulu nu-lu va crede nice unu Romanu, ori cătu s'ar' sfortiă si „Tribun'a“ si D. N. Demsusianu, că se scota apa din piatra si se faca negru ce e albu.

Despre acést'a se potu ambii convinge chiaru si dela gr. orientali. Căce nu credemu, că voru afăa unu singuru gr. orientalu, care se sustiena, că noi si dupa unire mai professamu aceasi credintia cu eli. Literatii loru se sfortiăza, ce e dreptu, si se silesco din tote poterile se espuna că falsa tota istori'a unirei nostre. Amintimu numai de silintiele cele fora succesu ale archimandritulu Popea, si in dilele nostre de doue tractate, unulu in limb'a germana de unu Dr. Crisianu si altulu in limb'a romana aparutu in „Candel'a“ din Cernautiu. Tote silintiele aceste suntu un'a specie de carare de apa in butea cea fora fundu a Danaideloru. Căce ore insemnéza altu ceva a prepadă atăt'a ostenela spre a aretă, că unirea nu s'a facutu, candu preste unu milionu de Romani o profesăza astăzi. Cu tote aceste chiaru nice gr. orientalii acestia nu credemu, că voru cuteză baremu unulu din eli a sustiené, cumcă noi avemu astăzi acelesi „dogme“ cu eli. Căce atunci eli insisi aru trebui, se-si puna intrebarea, că pentru-ce in secululu trecutu calugarii grecesci din Romani'a si chiaru si Romani destuli au ceratu cu tote midilocele discreditarea si inegrirea santei uniri, deca noi avemu aceasi credintia cu eli?

Toti celi ce lucra in „Tribuna“ voru sef, cumcă indata dupa sant'a unire au inceputu a merge tineri romani la Rom'a spre a se instrua in scientiele filosofice si teologice, si acestia au fostu inceptorii literaturii romanesce la noi. Nu cumva tinerii acestia s'au dusu la Rom'a, că se invetie acolo teolog'ia greco orientala? Dupa „Tribuna“ si acést'a ar' trebui se fia, căce dupa dens'a noi avemu si astăzi acelesi dogme, cari le amu avutu inainte de unire.

„Tribun'a“ in tempulu de mai doi ani de candu existe, si a castigatu un'a trecere frumosa si meritata la Romani. Deca inse va pasi adeseori in publicu cu asertiuni de genulu acesteia, atunci o ascuramu, că si vá strică tare vediei sale, si omeni voru incepe a nu o mai luă seriosu.

Totu in articolulu acel'a „Tribun'a“ mai espune astufeliu lucrulu, că si cum baseric'a si in specie episcopii nostrii ar' fi fostu in un'a lupta continua cu Santulu Scaunu Apostolicu, care ar' fi voitu se caseze totu ritulu si disciplin'a orientala a basericeii nostre. Din cele ce le dice „Tribun'a“ i s'ar' paré omului, că relatiunea Santulu Scaunu alu Romei facia cu baseric'a nostra nu a fostu relatiunea unui Parinte blandu facia cu fiii sei, ci a unui inmicu teribilu, care nu voieă se se multumésca cu ace'a, că noi amu primitu credint'ia mamei basericeii a Romei, ci voieă cu ori ce pretiu se primimu si ritulu si disciplin'a apusana.

Amu dorí in urm'a acestor'a forte tare se ni arete si „Tribun'a“ si ori cine unu singuru casu, candu Santulu Scaunu Apostolicu a pretinsu dela noi, că se parasimu ritulu si disciplin'a orientala. Noi din contra amu poté aretă ori si cui forte multe casuri, candu Santulu Scaunu a laudatu frumseti'a ritulu orientalu si a dechiaratu espresu, că nu poftesce dela noi de cătu unitate in credintia lasandu intactu ritulu si disciplin'a orientala. Este dreptu, că suntu

astădi in baseric'a nostra unele institutiuni de provenientia apusana. Acele inse nu ni le a impusu Santulu Scaunu Apostolicu, ci le amu primitu noi de buna voe. Le amu primitu, de o parte pentru că se potemu esi din caosulu disciplinariu din ainte de unire, éra de alta parte pentrucă vietî'a nostra de dupa unire a devenitu mai ampla cu multu, de câtu că se-i fîa de ajunsu institutiunile cele primitive din ainte de unire. Aveá asia dara lipsa baseric'a nostra de multe institutiuni noue, deca voieá se-si pota implinî chiamarea ei precum se cuvine. Avendu lipsa de ele, de sine se intielege, că a trebuitu se-si indrepte privirile spre baseric'a ace'a, cu care aveá un'a si accasi credintia. Si acést'a erá baseric'a cea apusana, dela care apoi a si primitu mai multe institutiuni multu mai folositorie cá cele calvinesci si luterane, ce le a primitu baseric'a greco-orientala, de cari cele siepte sinode ecumenice din resaritu nu sciu nemicu. Ni se pare că si „Tribun'a“ se tiene de accia, cari totu vorbescu de disciplin'a din ainte de unire, fora a voi se scia, că in ainte de unire in lucrulu acest'a a fostu unu caos, un'a anarchia si un'a decadintia câtu se pote mai mare, câtu nice disciplin'a cea vechia orientala nu mai esistá.

Pictur'a in Catedral'a metropolitana din Blasiu.

(Continuare din Nr. 22 si fine).

Cu multu mai frumosu inse este interiorulu altariului. Aici suntu imagini de adeverata valore artistica. Nu suntu multe in adeveru; inse cari suntu, acele suntu un'a adeverata decore a altariului. Indata ce intra omulu in altariu si privesce pre boltitur'a lui de asupr'a mesei sante, numai de câtu observéza un'a imagine forte frumoasa rotunda in diametru cam de doi metrii si diumetate. Icón'a acést'a representa pre Sant'a Treime. Sant'a Treime se depinge de comuna in doue forme. Anume seau la riulu Jordanului, candu Fiulu se botéza in riu, Tatalu se observéza de asupr'a in ceriu, éra Spiritulu Santu sborandu pre de asupr'a riului in forma de porumbu. Modulu acest'a de depingere corespunde si istoriei, din care este luat, de ore ce cu ocasiunea botezului la riulu Jordanului in adeveru s'a aretatu intréga Sant'a Treime, anume Tatalu strigandu din ceriu: „*acést'a este Fiulu mieu celu iubitu!*“, Fiulu a fostu in riu, éra Spiritulu Santu s'a aretatu in tipu de porumbu. Alu doile modu este, că Sant'a Treime se depinge indeplinindu actulu celu mai frumosu facia cu creaturile sale, anume incoronandu pre Prea Curat'a Feciora Mari'a, asia că Tatalu si Fiulu tiene de doue laturi coron'a de aspr'a capului ei, éra Spiritulu Santu sbora pre de asupr'a. Pictorulu, ce a depinsu S. Treime de a supr'a santei mese din altariulu catedralei din Blasiu, nu a alesu nice unulu din modurile aceste doue. Acést'a nu o a facutu inse pentrucă dora, nu i aru fi fostu cunoscute, ci cu totulú din alte cause. Anume loculu, unde aveá elu se depinga Sant'a Treime, i a subministratu un'a alt'a idea spre depingerea fientiei acesteia mai pre susu de fientia. Elu adecă aveá se depinga Sant'a Treime pre ceriulu altariului. De unde cá de sine a trebuitu se-ivena pictorelui in minte ide'a de a depinge Sant'a Treime tronandu in ceriu si guvernandu de acoló universulu. Si in adeveru din totu tipulu acest'a

apare un'a majestate orecareva infinita si un'a plenitudine de putere, ce-lu imple pre privitoriu de unu respectu santu. In figur'a Tatalui se oglindéza mai cu sema intieleptiunca, din care cauza este depinsu sub figur'a unui betranu, ce numai cu privirea imple lumea de respectu. Vestimentulu i este venetu, care colore cadreza forte bine cu ide'a, cá Tatalu este Domnulu ceriului. In Fiulu se reflecta mai multu iubirea, cá Unulu, care si vieti'a si o au pusu din iubire catra fiii lui Adamu. Vestimentulu lui este rosu, conformu cuvintelor profetului, care l'a vediutu cu vestimentulu plinu de sange. In figur'a Spiritului Santu apare mai multu curatiani'a, cá Unulu care cu darulu seu are se curatie genulu omenescu de maculele pecatului. Colorea lui este alba, cá colorea curatianiei.

Pictorulu, ce a depinsu imaginea acést'a frunosa, a fostu unu ore care *J. Vitkai*, a carui nume a statu pana in 1872 scrisu cu litere mari si legibili pre marginea drépta a tipului. La 1872, candu s'a coloritu baserie'a, coloritoriulu nemodestu si invidiosu i-a stersu numele. Din caus'a acést'a i-lu punemu noi aici din nou, cá totusi se-i remana undeva numele.

Alte imagini de valoare artistica in altariu suntu celi patru Evangelisti depinsi in marime naturala, doi, anume Marcu si Luc'a pre parietele de media dí, éra celi alalti doi Mateiu si Joanu pre parietele de media nopte a altariului. Pictur'a Evangelistiloru acestor'a este pictur'a numita: *fresco*. Ea sta in ace'a, cá pictorulu depinge pre mortariu, indata ce este aruncatu pre pariete, asia câtu colorile se usca in launtru. Pictur'a acést'a are acelu avantajiu, cá strabatandu colorile in launtru in mortariu, si deca se rode cev'a din tipu, totusi nu se cunosce. Figurile acestoru patru evangelisti suntu tare impunetorie. Este in eli asia dicundu ceva preste fire. Eli nu aparu cá nesce barbati cufundati in meditatiune profunda asupr'a obiectului, despre care scriu, spre a affá termini acomodati obiectului. Astu feliu aru poté fi depinsi numai nesce scrietori profani. Evangelistii nostrii suntu depinsi mai multu cá nesce barbati, in cari luera un'a putere supranaturala, si puterea acést'a este ace'a, ce-i face atátu de impunetori inaintea privitoriului. Eli suntu depinsi nu atat'a cá scrietori simplii, ci cá scrietori inspirati. Simbolele Evangelistiloru, anume vulturulu lui Joanu, omulu lui Mateiu, leulu lui Marcu si boulu lui Luc'a inca suntu depinse forte bine langa unulu fia-care Evangelistu. Singuru omulu de langa Mateiu este pucinu gresitu. Pote cá pre acest'a l'a depinsu pictorulu mai pre urma si grabinduse nu l'a potutu nimerí asia bine, cá pre celi alalti. Privindulu omulu mai de aproape, se observéza numai de câtu, cumcá este unu lueru grabitu.

Afora de aceste se mai afla inca in altariu trei imagini de valoare artistica inferioara celoru amintite pana acunnu. Aceste suntu scoborirea Spiritului Santu preste Santii Apostoli, care e asediata de asupr'a tronului episcopescu din altariu; dupa ace'a inmormentarea Domnului de asupr'a mesei de proscomidia, si botezulu Domnului la riulu Jordanului de asupr'a mesei diaconului.

Un'a din imaginile cele mai frumoase pote in Transilvani'a intréga este imaginea Prea Curatei Fetiore Mari'a in stilu bizantin, ce este asediata in latura de media nopte a presbiteriului. Imaginea acést'a reprezenta pre Prea Curat'a Fetiora calcandu capulu sierpelui, precum s'a fostu profetitu despre ea in protoevangeliu. Ea s'a procuratu pre timpurile Metropolitului Siulutiu cu ocasiunea promulgarei credintiei despre immaculat'a conceptiune. Cu atât'a arta este depinsa imaginea acést'a, curatiani'a inimei si a sufletului apare in ea in faci'a si tali'a Prea Curatei Fetiore in unu modu atâtu de espressiv, câtu chiaru si unu necredintiosu trebue se recunosca in ea un'a fientia preste fire. Cuprinde imaginea acést'a intréga istori'a genului omenescu, a careia scopu ultim u este sferimarea capului sierpelui. Din care cauza cu multu sentiu teologicu si filosoficu a pusu pictorulu sierpele pre rotogolulu pamentului. Prea Curat'a Fetiora Mari'a i calca capulu fora a se uitá la elu, căce ochii ei suntu atientiti spre ceriu, cá si cumu ar voi se arete, cá voi'a Tatalui cerescu o implinesce prin calcarea capului sierpelui, precum a disu oreanduva archangelului: „*Etia servitorea ta, fia mie, precum voiesci*“. Este imaginea acést'a un'a adevrata decore a basericei catedrali. Campulu ei este intregu auritu, inaltimea i este cá de unu metru si diumetate, éra latimea cá de unu metru. Este cu nepotentia a intrá in baseric'a catedrala din Blasiu fora a fi misicatu de imaginea acést'a.

Alte imagini de ceva momentu suutu archireii celi mari ai basericei resaritului depinsi pre paretele trepteloru, ce ducu la catedrala. Pre câtu este de frumoasa catedrala acést'a din punctu de vedere alu architecturei si alu sculpturei, pre atât'a suntu de primitive imaginile archireiloru acestor'a. Liniele in ele suntu prea tiepene, asia câtu archireii aparu nu atât'a cá nesceme omeni prevediuti cu libertate, câtu mai multu cá si candu aru fi legati si intiepeniti de ceva. De valoare ceva mai mare este Spiritulu Santu de asupr'a catedrei si imaginea Mantuitoriului nostru de asupr'a tronului episcopescu asediatu intre doue colonne forte frumoase in nai'a basericei. Asemene de ceva valoare mai mare artistica suntu si celi doi Apostoli Petru si Paulu, ce suntu asiediati in frontulu din afara alu basericei unulu cam la midiloculu turnului de media dí si altulu la celu de media nopte. Tipurile loru suntu un'a specie de pictura unita cu sculptur'a, in câtu metalulu, pre care suntu depinsi, este taiatu in form'a corpului omenescu. Totu asemene si imaginea Santei Treimi, ce este asediata in midiloculu frontului din afara.

Mai adaugemu la aceste, cá baseric'a catedrala, afara de cupula si de interiorulu altariului pana la anulu 1872 a fostu alba. Escellenti'a Sa Prea Santitulu Metropolitulu actualu o a coloritu la 1872 intrega pre din launtru, la colonne si in altariu si in baserica li-a datu colorea marmurei, éra pre din afara o a coloritu galbinu, prin ce baseric'a catedrala mai cu sema in launtru a capetatu unu aspectu cu multu mai frumosu cá mai in ainte.

Inca odata contribuirile la fondulu pretiloru deficienti, veduveloru si orfaniloru de preoti.

In numerulu 276 alu „Gazetei Transilvaniei“, „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei gr. cat.“, se ocupa in unu articolu cu fondulu acest'a. Noi pana acum am sciutu, cumcã unulu fia-care fiu alu archidiecesei voiesce se fia celu mai credintiosu. Care este inse in adeveru celu mai credintiosu, ace'a nu amu sciutu, si nice cã o pote sci nimene, afora de D-dieu, care „*scrutãza inim'a si rerunchii*“. Acum inse scimu, cã „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei“ pretinde a fi pre campia, de ore-ce articululu din cestiune de acoló e datatu. Ce contrastu intre credintiosulu acest'a, ce se lauda cu credinti'a sa, si intre credintiosulu acel'a adeveratu din sant'a Evangelia, care a dñsu catra Mantuitoriulu: „*Credu Dõnne! ajuta necredintiei miele*“. Cu acest'a avemu unu esemplu mai multa despre abusu cu nume si numiri fcte, ce -lu facu corespondentii plini de curagiu inse anonimi ai foiloru nostre, care abusu s'a fostu vituperatu odata si in organulu acest'a.

Se vedemu inse ce dñce „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei gr.-cat.“ despre caus'a fondului din cestiune. Inainte de tote relativu la organulu nostru dñce, cã erã bine, deca cestiunea fondului acestuia se puneã in elu pre tapetu baremu cu 7 luni inainte de ce s'ar fi datu circulariulu relativu la contribuirile la elu. Rspundemu numai atãt'a, cã cestiunea marirei fondului acestuia in organulu nostru s'a pusu pre tapetu nu cu doue luni, ci cu unu anu inainte de acest'a. Binevoesca „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei gr.-cat.“ a deschide „Foi'a basericésca“ de pre 1884 la pg. 66 si 67. Atunci ni amu espusu cu tota sinceritatea parerea nostra cu privire la modalitatea, cum s'ar poté marí fondulu acest'a. Pentru ce nu au venitu si altii se-si espuna parerile, cã „Foi'a basericésca“ a statu deschisa? Pentru-ce nu a venitu si „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei gr.-cat.“? Deca densulu veiesce se impute altor'a, atunci nu impute „foiei basericesci“, care dupa potintia si-a implinitu datori'a, ci incépa cu imputarea dela sine, care a tacutu. Si si acum cându a vorbitu ceva destre fondulu acest'a, nu s'a adresatu la „Foi'a basericésca“, ci la „Gazet'a“. Atunci apoi nu impute „Foiei basericesci“ cã nu o tractéza in colonele ei, ci éراسi impute siesi. Apoi este unu lucru tare curiosu a pretinde dela Ordinariatu, cá elu se puna pre tapetu discussiunea in foi cu privire la fondulu acest'a. Cestiunea fondului acestuia atinge prea de aproape interesele clerului, decãtu cá elu se aiba lipsa, se i o puna Ordinariatulu pre tapetu in foi. Cãce numai nu va acceptã nimene, cá Ordinariatulu se traga clopotulu spre a aretã, cã discussiunea s'a deschisu, cum se trage clopotulu, cându se deschidu tergurile. Acest'a o a aretatu chiaru si „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei“, cãce a pasitu in publicu cu cestiunea acest'a, fora se o fia pusu Ordinariatulu pre tapetu in foi. Cine l'a impiedecatu si pre densulu si pre altii, cá se nu pasiesca inca mai demultu, cãce cestiunea este pururea noua si de interesu? Este dejã alu treilea anu,

decându apare organulu acest'a. Si cu dorere trebue se marturisimu, că in totu tempulu acest'a unu singuru preotu a fostu, care a scrisu asupr'a fondului din cestiune, cându apoi si Redactiunea si a espusu parerile sale. Si acum totusi Ordinariatulu si Redactiunea suntu de vina, că altulu nu a scrisu nimene si chiaru nice „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei“. La 1882 a fostu sinodu diecesanu. Pentru ce nu s'a pusu atunci lucrulu pre tapetu, căce nu a fostu nice un'a piedeca? Câte sinode protopopesi nu se tienu in totu anulu. Pentru-ce nu s'a pusu in aceste pre tapetu? „Foi'a basericésca“ ascépta de 3 ani, se vina barbati si se tracteze cestiunea acésta. Redactoriulu si a espusu parerile sale inca cu anu inainte. Altulu nu a venit nimene. Cu cine se discuteze asia dara Redactoriulu? Cu sine insusi? Noi urmamu cu foi'a unu scopu seriosu, si la corespondentie fabricate in biroulu redactionalu nu ne dimitemu, desi suntu astadi tare la moda. Ni pare reu, că in intregu clerulu archidiecešanu numai unu singuru preotu si Redactoriulu acestei foi s'au ocupatu cu cestiunea fondului acéstiua, si in urma totusi nu celu mai necredintiosu, ci „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei“ vine si ne face imputari, densulu care nu a scrisu nemicu, si precumu se vede, pote nice nu a cetitu, ce au scrisu altii. Lucruri de aceste se tractéza pretotindine in modu spontaneu, si nu se astépta punerea pre tapetu din partea Ordinariatului, ce'a ce este nunumai unu lucru neaudftu, ci si ridiculu. Seau dora „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei“ a asteptatu dela Ordinariatu una rogare umilita, cá se se milostivésca a scrie ceva despre fondulu acest'a? Déca a asteptatu acést'a, atunci nu este „celu mai credintiosu fiu“. Nu este pentru-că „celu mai credintiosu fiu“ face voi'a Tatalui seu si neprovocatu si nerogatu. Domne! câte trebue se-si mai auda si unu Ordinariatu, si inca chiaru si unu Ordinariatu, cum este celu metropolitanu in presente.

„Celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei“ ni mai face si imputarea, că organulu acest'a a adusu scirea despre intrebarea clerului cá un'a noutate. La imputarea acést'a respundemu, că deca densulu a cetitu regulatu „Foi'a basericésca“ in acesti trei ani, atunci de siguru cu man'a pre anima pote se marturisésca, că ea este singur'a foia romana, care nu si a implutu seau mai bine nu si a mangitu spatiulu cu noutati picante si nu a pusu preste totu nice unu pondu pre venarea dupa noutati fia acele de interesu, seau fora interesu, precum éراسi este tare la moda astadi. Si lucrulu acest'a inca nu l'a adusu cá un'a noutate. Dovad'a este, că nu la inregistratu simpliciter, ci la tractatu precātu i a fostu cu potintia.

Imputa mai departe organului acestuia, că articolulu din Nr. 23 a. c. relativu la fondulu din cestiune, este unilateralu. Noi nu amu pretinsu nice decum, că in articolulu acei'a amu fi desecatu tota cestiunea. Asia ceva unui omu singurn i este cu nepotintia. Amu asceptá inse, cá deca „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei gr.-cat.“ ni imputa noue unilateralitate, atunci articolulu densului se fia in adeveru multilateralu, de ce noi multu ne amu

bucură. In locu de multilateralitatea acést'a densulu in totu articululu nu aduce — si acést'a credemu o recunoste si densulu — nice unu simplu argumentu, afora de acél'a, că fondulu este prea micu. Ma in locu de acést'a ni imputa noue, că amu vorbitu de unu circulariu catra intregu clerulu archidiececanu, cându pre acést'a nu l'a vediatu nimene decâtu protopopii, si apoi ne intréba cu multa emfasa, că ore numai protopopii forméza intregu clerulu archidiececanu? Noi nu amu pusu mare pondu pre ace'a, că cum este intrebatu clerulu despre contribuirile sale la fondulu din cestiune, óre in sinodu diecesanu, in sinode protopopesci, seau in dechiaratiuni singuratece, ci amu pusu pondu pre ace'a, că intregu clerulu a fostu intrebatu. Apoi că tramisus'a fia-carui preotu câte unu esemplariu seau nu, pucinu importa. Este destulu că fia-care este intrebatu, si chiaru si „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei“ inca a fostu intrebatu, precum insusi recunoste. De ce atunci atât'a disputa de *lana caprina*? Au nu s'au mai intemplantu casuri, cându ordinatiuni pentru clerulu intregu s'au tramisu numai protopopiloru, si prin acestia apoi celeifalte preotii? Si totusi ordinatiunea a fostu indreptata catra clerulu intregu.

Ni imputa mai departe, că numai in numerulu din 10 Dec. n. ni amu ocupatu cu circulariulu acést'a. Pote că „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei gr.-cat.“ pretinde, că organulu acést'a este obligatu se se ocupe cu unu cerculariu pana cându inca nice nu a esitu. b. Lucrulu s'a decisu in siedinti'a consistoriala din 24 Nov. De impartitu de abié s'a impartitu câteva dile dupa ace'a. Si apoi in numerulu mai deaprope ne amu si ocupatu cu elu, căce dupa ce foi'a basericésca ese numai de doue ori pre luna, mai inainte ni a fostu cu nepotintia. Apoi „celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei gr. cat.“ nu are de locu dreptu, cându díce, că prela 10 Dec. n. mai toti preotii s'au fostu dechiaratu. Noi scimu securu, că pre atunci chiaru din tractulu Blasiului de abié s'au fostu dechiaratu doi.

Necasulu celu mai mare inse alu „celui mai credintiosu fiu alu archidiecesei gr.-cat.“ este, că pentru-ce Ordinariatulu metropolitanu nu a demandatu tienerea de sinode protopopesci in caus'a acést'a. Pote că pentru unu atare sinodu si a reservatu densulu ver unu tractatu omnilateralu cu privire la cestiunea acést'a. Ordinariatulu metropolitanu inse a lucratu forte intielectiesce, că nu le a demandatu. Deca le ar' fi demandatu, atunci de securu prin multe locuri nu s'ar fi tienutu, si voi'a clerului nu o ar' fi potutu cunosce.

„Celu mai credintiosu fiu alu archidiecesei gr.-cat.“ pote nu scie, de câte ori s'a intemplantu, de protopopii au trebuitu se iee midiloce tare drastice, pentru a-si poté aduná baremu doue din trei párti din preotime la sinodu. Si apoi ce midiloce aru fi trebuitu se iee, pentru ai aduná chiaru acum in tempu de ierna mai cu sema prin tractele, ce se estindu preste câte unu teritoriu câtu unu comitatu. Acést'a pentru-că multi preoti nu suntu asia doritori de sinode protopopesci cá densulu, nice nu se porta cu atât'a

neîncredere în guvernul arhiepiscopesc, care în timpul din urmă a dat atât de strălucite dovezi despre bunăvoința cea mare față de clerul, cât la totuși cazul ar' merită altu ceva și nu unu articolu că cel din Gazeta. Unu atare articolu nu scrie cel mai credinciosu fiu nice odată. De ce înse Ordinariatul Metropolitanu din cauze binecunoscute nu a aflatu cu cale a demandă în casul acest' a ținerea sinodelor protopopesci, atunci nu a aflatu cu cale nice a le oprî, ci a lasatu, că în fa- care tractu după împregiurarile locului și ale timpului preotimea se se dechiară seau în modu singuratecu seau în sinode protopopesci. Au nu suntu demandate prin sinodu diecesanu conferințele protopopesci dinaintea de Paști în fa- care anu? Spuna „celu mai credinciosu fiu alu arhiepiscopesci“ în câte tracte se țienu?

În urmă și „celu mai credinciosu“, că și mai mulți alții deplange „*nimicirea vechilor noastre instituiuni basericesci*“. Ore cari suntu instituiunile aceste vechi basericesci? Nu cumva lips'a lor înainte de unire? Dechiarăm prin acéști'a, că în „Foi'a basericesca“ i sta locul deschis că se le arete.

Noi nu avemu nemicu în contr'a sinodelor între marginile santelor canone. De asertiunea înse a „celui mai credinciosu fiu alu arhiepiscopesci“, că „*sinodalitatea singura ni a pastratu noue baserice'a și natiunea*“, ni vine a ridê, și éram dechiarăm, că organulu acest' a i sta deschis, se probeze lucrulu acest' a pre cale istorica. La casu contrariu trebuie se-lu țienemu de unu omu, care din motivulu, că chârți'a este pacienta, cugeta că pote serie pre ea ori și ee. Pre câtu ni au iertatu noue împregiurarile ne amu ocupatu pucinu și cu istori'a basericeii noastre. Și marturisim sinceru, că nu amu aflatu în ea nice una instituiune vechia basericesca, care perindu se avemu cauza de a o deplange. Asemene nu amu aflatu nicairi, că sinodele se fia fostu ceva factoru de momentu în dezvoltarea noastră. Și i amu fi tare mulțumitori „celui mai credinciosu fiu alu arhiepiscopesci“ cându ni ar poté aretă amendou lucrurile aceste.

Mai adaugemu numai un'a, apoi finim. Este curiosu a deplange sinodalitatea, va se dica concurenti'a clerului la creșterea sortei sale, și încă a o deplange chiaru atunci, cându Ordinariatulu în una cestiune, că fondulu veduvelor nu purcede dictatoricu, ci asculta mai antai vointi'a clerului, și după ace'a se îndrepta. Nu este acéști'a ore sinodalitate? ore asia a facutu și sinodalitatea cea vechia, instituiunea cea vechia basericesca, ce a peritu pre care o plange „celu mai credinciosu fiu alu arhiepiscopesci“? Amu dorî se ni arete „celu mai credinciosu fiu alu arhiepiscopesci“ unde este fondulu deficientilor și a veduvelor creatu pre timpurile, cându erău în floare instituiunile aceste vechi minunate, ce ne au salvatu „baserice'a și natiunea“. I vine la omu a plange cându vede, câtu abusu se face cu biet'a istoria. Și totuși ea numai atunci este „*testis temporum, lux veritatis, vitae memoria, magistra vitae, nuntia vetustatis*“, precumu dice Cicero, cându este adevărata.

Voltaire si epigonii lui in Europ'a.

(Fine).

Nice un'a din tierile Europei nu a suferitu atât'a dela spiritulu lui Voltaire cá Elveti'a „gradin'a Europei“. Ací a petrecutu Voltaire celi din urma 25 de ani ai vietiei sale. Unu singuru cugetu i a cuprinsu totu sufletulu in totu decursulu petrecerei lui celei atátu de indelungate in tier'a acést'a frumosa. Si cugetulu acést'a a fostu desradecinarea religiunei crestine si a modului crestinu de cugetare din anim'a poporului elvetianu celui atátu de jubitoriu de libertate. Spre realisarea scopului acestuia reu a intrebuintiatu Voltaire tote midlocele, ce le poteá escugetá spiritulu lui celu mare, inse stricatu pana la putrediuine. Serman'a Elvetia frumosa! Ea nu a potutu ore cândva nice decunu suferí, cá se domnésca cineva preste ea. Si acum a suferitu domnirea diavolului!

Erá Elveti'a pre tempurile lui Voltaire una specie de villa, in care petreceáu toti Patriarchii necredintiei. Ací petreceá Voltaire, Lesage, Bayle, Rousseau si alti mai multi inimici ai crestinismului, Una falanga intréga de necredintiosi bombardá credinti'a poporului de tote partile. Si cu dorere multa trebuie se recunosca omulu, cá patriarchii acestia ai necredintiei au alesu midloculu celu mai acomodatú spre a poté sterpi din Elveti'a totu ce mirosa si numai pre departe a crestinismu. Din teatru au facutu unu Nero, unu Deciu si unu Diocletianu, care voiesce se sterpésca numele lui Christosu nu cu sabia si focu, ci cu coturnulu tragediei. Deca s'ar scolá Voltaire astádi, si ar' mai merge se petréca in Elveti'a, elu insusi s'ar mirá, ce ruine a lasatu dupa sine spiritulu lui celu reu in tier'a acést'a. Elveti'a a devenitu patri'a ateismului.

Nu mai pucina bucurie i ar' causá lui Voltaire, deca din momentu si ar poté numai odata indreptá privirea asupr'a Spaniei. Ací Voltaire, ce e dreptu nu a petrecutu. Ideile lui inse au saritu preste Pireneii cei inalti cá preste unu santiu micu. La inceputu au fostu in Spani'a numai tare pucini, cari s'au inrolatu sub flamur'a cea infricosiata a Voltairianismului. Societatile cele secrete colportáu numai pre ascunsu scrierele lui. Cluburi de ale nobilimei si aristocratiei comerciali nutriáu pre sub mana tota literatur'a voltairiana. Acést'a inse nu a duratu multu tempu. Caten'a cea lunga de revolutiuni, cu care a devenitu Spani'a legata, a ruptu ori ce piedeca, ce stá in contr'a torentelui voltairianu, care in scurtu tempu cá unu potopu a eruptu si a inundatu tota Spani'a. Si astádi Voltairianismulu domnesce in Spani'a incepundu dela catedrele professorali, pana diosu prin massele lucratoriloru dela cetati Si ce'a ce s'a dísu despre Spani'a, ace'a numai cu schimbarea numelui are valoare si despre Itali'a, patri'a cea classica a revolutiuniloru.

In tier'a, in care Domnedieu a pusu Scaunulu Capului celui vediutu a basericei sale, domnesce astádi filosofi'a ateismului si a materialismului in catedrele universitatiloru, in colonele jurnalistice si in tribunele parlamentului. Tier'a ace'a, care cu frumseti'a naturei provoca cá pucine altele ide'a lui Domnedieu, si a intorsu privirile cu totul de catra elu! Atat'a a fostu de mare influinti'a lui Voltaire asupr'a ei.

Deca in un'a tiera cá Itali'a, binecuvantata de Domnedieu in mesura asia mare, suntu atátu de mari si de triste ruinele, ce le a lasatu dupa sine spiritulu lui Voltaire, atunci ce vomu dice despre un'a tiera cá Rusi'a, in care nice baseric'a nu si a deprinsu influinti'a sa civilisatoria, nice natur'a nu nasce in omu ide'a lui Domnedieu cu atât'a suavitate?

Voltaire a fostu in vietia idolulu Catarinei a dou'a, imperatésa cea frivola si crudela a Rusiei. Pana la morte a duratu intre ambii un'a corespondintia intima si continua. Ea a fostu ace'a, care a comperatu tote manuscrisintele si cãrtile lui Voltaire. Curtea rusesca inca de pre tempurile lui Petru celu mare a fostu imitatu intru tota curtea francesca. Cu cultur'a francesca a intratu in curtea rusesca si viet'i'a cea immoralã francesca, care alianduse cu crudimea cea asiaticã rusesca a implutu pre rendu palatiulu imperatescu cu scene de necurãt'i'a si de omoru. Esemplulu curtei lu imitã nobilimea, oficialii si pre incetulu intrãga clasa mai inalta. Religiositate seriosa nu a fostu aici nice odata. Pop'a celu rusescu cu barb'a si cu perulu celu lungu, inse cu cultur'a cu atãtu mai scurta, si face mecanice servitiulu seu si societatea mai inalta se stropesce cu apa santita si se lasã se se binecuvente decatra elu. In inim'a sa inse despretiunesce intregu statulu preotiescu, si este perfectu indiferenta facia cu ori ce religiune. Baseric'a desbinata este un'a institutiune politica fora de nice un'a autoritate seau demnitate morala interua. Clas'a mai inalta si chiar' si clerulu sugè ideile din scrierile lui Voltaire si ale epigoniloru lui anglesi, germani si rusesci. Intre acesti din urma brilãza mai tare poetii Puskin si Alesandru Herzen, care este apostolulu satanicu alu ateismulu in poporulu rusescu. Consecintiele cele din urma inse din ideile lui Voltaire le a trasu in Rusi'a poetulu Turgenjew, parintele nihilismulu. Dupa elu a urmatu Bakunin, care a datu nihilismulu si coloritu filosoficu. Principiulu lui supremu suna: „salutea omenimei depinde dela derimarea scientiei, civilisatiunei, proprietatei, casatoriei, religiunei, moralei si a dreptatei“. A pornitu Voltairianismulu dela apusulu Europei, din Franci'a. Candu a pornitu, erã inca imbracatu in un'a manteauna, ce lasã se se mai veda pre ea urmele crestinitismulu, in manteauna deismulu. Candu a ajunsu inse la marginea de resaritu a Europei, in Rusi'a, atunci a imbracatu vestimentulu celu plinu de sange alu nihilismulu.

Astufeliu este natur'a reulu. Elu nu se multiamesce, pana ce nu a intrecutu si pre Satan'a si pana ce nu a ajunsu in fundulu iadulu.

Varietãti.

— Relativu la Liturgiariulu tiparitu cu litere latine in Blasiu la 1872 avemu de observatu, cã desi stã pre elu, cumcã e aprobatu de Escellent'i'a Sa Prea Santitulu Metropolitu actualu, totusi acest'a nu este de a se intielege asia, cã Escellent'i'a Sa l'a revediatu si aprobatu espresu. Escellent'i'a Sa nice nu erã acasa pre tempulu candu s'a tiparitu, ci erã dusu la Rom'a la conciliulu vaticanu. Directiunea tipografiei a pusu numai diu datina aprobarea pre elu, fora cã Escellent'i'a Sa se-lu fia revediatu si aprobatu espresu. Deca Par' fi revediatu, Escellent'i'a Sa, atunci multe incesactitãti s'ar' fi incungiaratu. Chiaru pentru ace'a ni amu facutu si noi observãrile nostre. In contr'a unei cãrti aprobate in adeveru, nu ni amu fi redicatu nice cãndu vocea.

— In articolulu relativu la contribuiuri la fondulu deficientiloru si alu veduveloru amu fostu sustienuta, cumcã pre tempulu Metropolitulu Siolutiu nu erãu professori insurati. La acest'a ni s'a facutu din un'a parte observarea, cumcã erãu professori insurati si pre tempulu lui. Da si noi dicemu cã erã din candu in candu cãte unulu doi. Inse cum? Asia cã indata ce se insurã unu profesoriu, trebnieã se fia gata in totu minutulu a merge afora. Metropolitulu Siolutiu nu voieã a suferi professori insurati. Nu pentru-cã dora i erã uritu de preotii casatoriti, ci cu totulu din alte motive, cari acum le omitemu. Astãdi inse pentrucã este unu profesoriu insurat, nu este tramisu numai decãtu afora la prim'a ocaziune bine venita. Astufeliu potemu dice, cã atunci nu erãu professori insurati, de ora-ce casator'ia ilu faceã necapace de a functionã cã profesoriu de cãtu numai de adi pana mane.

Editoriu si redactoriuresponsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipograf'ia Seminarului gr.-cat. in Blasiu.